

Adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet - Tyskland

Η σελίδα αυτή μεταφράστηκε από μηχανή και δεν μπορούμε να εγγυηθούμε την ποιότητά της.

1. [Forfatningsgrundlag](#)
2. [Retsvæsenet](#)
3. [Sager om adgang til oplysninger](#)
4. [Adgang til domstolsprøvelse i forbindelse med offentlig deltagelse](#)
5. [Adgang til klage over handlinger eller undladelser](#)
6. [Andre midler for adgang til klage og domstolsprøvelse](#)
7. [Søgsmålskompetence](#)
8. [Advokatbistand](#)
9. [Beviser](#)
10. [Foreløbige retsmidler](#)
11. [Sagens omkostninger](#)
12. [Mekanismer for finansiel bistand](#)
13. [Aktualitet](#)
14. [Andre spørgsmål](#)
15. [At være udlænding](#)
16. [Grænseoverskridende sager](#)

I. forfatningsgrundlag

I artikel 20a i Tysklands forfatning (Grundgesetz) fastslås det, at staten gennem lovgivning, lovdekreter og domstolsprøvelse skal beskytte det naturlige livsgrundlag for mennesker og dyr.

Denne bestemmelse indeholder imidlertid ingen generel ret til et rent miljø, som borgerne kan påberåbe sig direkte i forbindelse med en administrativ rekurs sag eller under en retssag. I artikel 19, stk. 4, tildeles der søgsmålskompetence i sager anlagt ved de almindelige domstole til enhver, for hvem det gælder, at en offentlig myndighed har gjort indgreb i vedkommendes rettigheder.

Andre væsentlige bestemmelser i forfatningen berører forbundsstatens (Bund) og delstaternes (Länder) ansvarsområder. I artikel 72 defineres naturbeskyttelse og regionalplanlægning, og inden for disse områder har delstaterne lovgivningsbeføjelser, forudsat at forbundsstaten ikke har reguleret området. Lovgivningen vedrørende almindelige principper for regulering af naturbeskyttelsen, love om beskyttelse af arter og om beskyttelse af havets flora og fauna er forbeholdt forbundsstaten.

Folkerettens almindelige regler er inkorporeret i forbundslovgivningen. Internationale traktater skal gennemføres ved vedtagelse af en forbundslov. Visse former for EU-lovgivning har direkte virkning, hvis forbundsstaten eller delstaterne undlader at gennemføre den i den nationale lovgivning [1].#1 Efter cirka halvandet år blev denne situation normaliseret med ændringen af Tysklands lovgivning på området (Umwelt-Rechtsbehelfsgesetz — lov om supplerende bestemmelser angående retsmidler i miljø sager) i overensstemmelse med Domstolens dom og trådte endelig i kraft den 29. januar 2013.

II. Retsvæsenet

De tyske domstole er uafhængige og har deres egen domstolsstyrelse. Domstolenes opbygning og kompetence er fastlagt i lovgivningen. Der er domstole på delstatsplan og på forbundsstatsplan. Forbundsstatens forfatningsdomstole og delstaternes forfatningsdomstole er ikke en del af det almindelige domstolssystem. Deres kompetence er begrænset til pådømmelse af sager,

der direkte vedrører forfatningsretlige spørgsmål. Borgere kan imidlertid anmode forfatningsdomstolene om at foretage en vurdering af, hvorvidt deres forfatningsmæssige rettigheder er blevet krænket (som led i den såkaldte Verfassungsbeschwerde, dvs. den forfatningsmæssige anfægtelsesprocedure), der udgør et vigtigt element i Tysklands retssystem som helhed.

Det tyske domstolssystem er vidt forgrenet. De såkaldte ordinære (dvs. almindelige) domstole behandler privatretlige sager og straffesager. Separat og i en vis udstrækning også særlige regler er

- De administrative domstole samt specialiserede domstole, der pådømmer sager om
- det arbejdsretlige område
- det skatteretlige område
- det socialretlige område.

Almindeligvis behandler forvaltningsdomstolene sager, der omhandler miljøspørgsmål. Forvaltningsdomstolene er inddelt i tre niveauer:

- Forvaltningsdomstolene (sædvanligvis flere i hver delstat)
- De højere forvaltningsdomstole (sædvanligvis én i hver delstat)
- Forbundsforvaltningsdomstolen (i Leipzig).

Generelt er forvaltningsdomstolene i de laveste instanser domstole i første instans, hvis afgørelser kan appelleres til de højere forvaltningsdomstole og i sidste instans til forbundsforvaltningsdomstolen. I nogle miløsager, navnlig vedrørende infrastruktur, forholder det sig imidlertid sådan, at kun forbundsforvaltningsdomstolen har kompetence, hvilket indebærer, at der kun er en enkelt instans og ingen appellmuligheder. Dette er tilfældet for så vidt angår adskillige plangodkendelsesprocedurer, som f.eks. vedrørende

- Jernbaneinfrastrukturen
- Det nationale hovedvejsnet
- De nationale vandveje.

I Tyskland er der ingen særskilte domstole, der pådømmer miljøssager. De fleste domstole har imidlertid afdelinger for miljøssager.

Forumshopping er ikke almindelig praksis i Tyskland. Desuden er domstolenes kompetence allerede udtrykkeligt fastlagt i lovgivningen. I tvivlstilfælde skal domstolene efterprøve deres egen kompetence og således udelukke andre domstoles kompetence.

Når de indbringer en sag for Domstolen, sagsøgerne skal godtgøre, at der er "gjort indgreb i sagsøgerens egne rettigheder." med "egne rettigheder" menes der først og fremmest, at det overordnet set ikke må kunne hævdes, at en andens rettigheder (eller "naturens rettigheder" osv.) er blevet krænket. Det andet aspekt af "egne rettigheder" er følgende: Det er ikke tilstrækkeligt, at et retsstatsprincip ikke er blevet overholdt, men for at anlægge sag, sagsøgeren skal påvise, at reglen ikke overholdes, vil også være en bestemmelse om en særlig ret til ham/hende.

I miljøssager kan begrebet "indgreb i egne rettigheder" volde store problemer for sagsøgerne. Mange lovbestemmelser om miljøbeskyttelse indeholder ingen rettigheder for enkeltpersoner. Hvis et sådant retsstatsprincip bliver krænket, kan enkeltpersoner ikke anlægge søgsmål ved retten om krænkelse af egne rettigheder. I lang tid var dette begreb ensbetydende med, at ingen kunne anlægge søgsmål, når det drejede sig om sager, der omhandlede tilsidesættelse af lovgivning, som "blot" beskyttede miljøet. Denne situation blev ændret, da en ny lovgivning åbnede mulighed for, at formelt registrerede miljøorganisationer kunne anfægte overtrædelser af i det mindste en del af miljølovgivningen.

Generelt har domstole kassationsbeføjelser i forhold til administrative afgørelser. Som følge af systemet med magtdeling har forvaltningsorganerne kompetence til at træffe administrative afgørelser. I nogle tilfælde, hvor der kun er én mulig afgørelse, vil forvaltningsorganerne i rettens dom blive pålagt at træffe en specifik afgørelse.

III. Sager om adgang til oplysninger

I tilfælde af tvister, der udspringer af miljøoplysningsloven (Umweltinformationsgesetz (UIG)), (og tilsvarende delstatslove) er det ifølge forvaltningsloven muligt at indgive klage. Alle afgørelser om anmodninger om oplysninger fremsat af et administrativt organ er mener at være en forvaltningsakt, som i første omgang skal være indbragt en klage procedure i medfør af artikel 68-73 i Administrative Court Procedure (Verwaltungsgerichtsordnung VwGO), medmindre denne administrative prøvelse er udelukket i delstaternes lovgivning. Hvis svaret ikke er til fordel for sagsøgeren, der kan appelleres til forvaltningsdomstolen. I tilfælde, hvor en

anmodning om oplysninger ikke besvares overhovedet, passivitetssøgsmål (undladelse) kan iværksættes direkte ved forvaltningsdomstolen. I nogle delstater ombudsmændene for lov om informationsfrihed mægling, også med hensyn til miljøoplysninger, men der er ingen retlig forpligtelse eller opgaver til disse organer.

I henhold til artikel 5 stk. 4, i UIG i tilfælde af hel eller delvis afslag, skal den person, der anmoder om oplysninger, skal underrettes om de retsmidler mod afgørelsen, og om det organ, hvortil en klage skal afhjælpes, samt fristen for, hvornår det kan appelleres.

Der gælder følgende formelle regler for anmodning om aktindsigt: Anmodninger kan indgives mundtligt eller skriftligt. Afgørelser skal senest en måned fra den dato, hvor afgørelsen blev truffet, påklages skriftligt eller registreres af myndigheden med angivelse af det organ, der har givet afslag på aktindsigt. Det øverste forvaltningsorgan registrerer afgørelsen af klagen. Der skal anlægges sag ved retten senest en måned efter, at afgørelsen af klagen er kommet til ansøgerens kundskab.

Domstolene kan kræve, at oplysninger udleveres helt eller delvist. Der foreligger adskillige domme, der omhandler definitionen af miljøoplysninger, begrundelser for afslag, definitionen af de organer, der har forpligtelser efter UIG, og sagsøgers rettigheder ved de tyske domstole. (Jf. <http://www.umweltinformationsrecht.de/urteile.html> (kun på tysk).

Generelt de administrative organer har pligt til at forelægge domstolene alt materiale i henhold til § 99, stk. 1, 1. punktum, VwGO "). Dette materiale vil imidlertid også blive udleveret til sagsøgeren, og i sager, der vedrører aktindsigt, er det almindeligvis ikke ønskeligt. Kan forvaltningsorganerne derfor nægte at forelægge materiale i henhold til § 99, stk. 1, 2. punktum VwGO. Siden 2001 har det været muligt for de tyske domstole at foretage prøvelse af omtvistede oplysninger for lukkede døre.

ADDITIONAL GUARANTEES: Adgang til domstolsprøvelse i forbindelse med offentlig deltagelse

Lovgivningen indeholder bestemmelser om offentlig deltagelse i visse administrative procedurer om større planer og projekter.

Tilladelsesprocedurer

Efter uformelle drøftelser mellem tilladelsesmyndigheden og investoren indgiver investoren en ansøgning. Den offentlige deltagelse indledes med en offentlig meddelelse. Der stilles i loven krav om bekendtgørelse i det berørte lokalområdes offentlige tidende og på internettet eller i et regionalt dagblad. Stadig flere tyske myndigheder bekendtgør offentlige meddelelser på internettet. Efter bekendtgørelsen af den offentlige meddelelse er der adgang til dokumenterne i mindst en måned på det sted, hvor projektet sandsynligvis vil få indvirkninger på miljøet. Ofte er der ligeledes adgang til dokumenterne i den nærmeste store by. Borgerne kan i de to uger, der følger efter fremlæggelsen, gøre indsigelse mod projektet, mens dokumenterne ligger til offentlig gennemsyn. Der ses bort fra alle indsigelser, der gøres gældende efter udløbet af fristen på seks uger, som regnes fra datoen for den offentlige meddelelse, hvilket indebærer, at tilladelsesmyndigheden ikke er forpligtet til at tage hensyn til disse indsigelser, når den træffer sin afgørelse. Indsigelserne kan være i form af argumenter mod projektet eller forslag til en optimering af projektet. Det er i de fleste tilfælde op til myndighederne at afgøre, om der skal afholdes et arrangement, hvor offentligheden kan fremkomme med indsigelser og argumenter og drøfte dem offentligt. Det forholder sig faktisk sådan, at myndighederne ofte vælger at gennemføre en offentlig drøftelse. Hvis de parter, der fremsætter indsigelse mod et projekt, konstaterer en overtrædelse af miljølovgivningen i myndighedens afgørelse, og den pågældende parts individuelle rettigheder er krænket, kan parterne indbringe afgørelsen for domstolene. For adskillige afgørelser om tilladelse gælder det, at der ikke foreligger bestemmelser om rekurs til et højere forvaltningsorgan. Den part, der gør indsigelse, kan anlægge sag ved forvaltningsdomstolen, når afgørelsen er truffet.

Forvaltningsdomstolen træffer afgørelse om sagens antagelse til realitetsbehandling (dvs. overtrædelse af miljølovgivningen, i tilfælde af en enkeltpersons søgsmål ligeledes tredjeparters ret, samt fristoverskridelse). Kan sagen antages til realitetsbehandling, foretages der prøvelse af alle konkrete overtrædelser af miljølovgivningen og af, om de formelle krav er iagttaget.

Juridisk bindende arealanvendelsesplaner for byområder (Bebauungspläne) kan prøves ved Domstolen på to måder:

- Hvis en person er umiddelbart berørt af en byggetilladelse (ved krav om en byggetilladelse, som nabo osv.), kan personen har den tilgrundliggende arealanvendelsesplan op til revision samtidig, hvis dette er relevant for sagen, og hvis der er tegn på, at zoneplanen kan være retsstridig. Hvis Domstolen finder, at arealanvendelsesplanen er behæftet med grove fejl, fastslås det, at planen er ugyldig, men kun i forhold til parterne (inter partes), dvs. ikke i forhold til den brede offentlighed. Denne procedure omhandler kun sjældent reelle miljøvirkninger, men snarere specifikke ubalancer på stedet, som vedrører naboerne til et projekt.
- Det er ligeledes muligt at foretage en prøvelse af selve den bindende arealanvendelsesplan, men dette kan kun ske inden for et år efter offentliggørelsen. Ikke alle mangler og uregelmæssigheder i en arealanvendelsesplan resulterer i, at den erklæres ugyldig. En bindende arealanvendelsesplan bliver alene kendt ugyldig, hvis domstolen konstaterer mindst en af de "væsentligste" uregelmæssigheder, som er anført i loven eller anerkendt af andre instanser. Hvis arealanvendelsesplanen er endelig erklæret ugyldigt i den generelle gennemgang, er den juridisk "ugyldig med tilbagevirkende kraft" (ex tunc) og om alle

(inter omnes), hvilket betyder, at det pågældende område juridisk set som uplanlagte område og dermed den retlige regler for ikkeplanlagt områder finder anvendelse.

Planer for arealanvendelse (Flächennutzungspläne) og andre mere generelle normative planafgørelser kan i modsætning til juridisk bindende arealanvendelsesplaner ikke prøves direkte. I disse tilfælde er det kun muligt at foretage en indirekte prøvelse, hvis arealanvendelsesplanen er relevant i forbindelse med en konkret projekttilladelse.

Domstolene foretager prøvelse af den formelle og materielle lovlighed af VVM [2] baseret på afgørelser, men hverken selve VVM-procedureerne eller enkelte faser i VVM-procedureerne, som f.eks. afgørelser om screening eller afgrænsning, bliver prøvet.^{#2} Årsagen hertil er, at VVM-procedureerne blev indarbejdet i et system med allerede gældende juridiske tilladelsesprocedurer og derfor ikke blev oprettet som en særskilt procedureform i tysk lovgivning.

Som hovedregel indebærer tilsidesættelse af en processuel regel kun, at en afgørelse tilsidesættes, hvor denne tilsidesættelse kan have haft indvirkning på afgørelsens indhold. Der skal i stedet gennemføres nogle ændringer i projektplanlægningen, som afhjælper disse mangler. Kun hvis der er begået "grundlæggende procedurefejl", dvs. fejl, som uanset procedures udfald anses for at være væsentlige i henhold til loven, medfører dette en omgørelse af afgørelsen.

For at få søgsmålskompetence ved domstolene forudsættes det, at man har deltaget i høringsfasen med de argumenter, der senere bliver fremført ved domstolen (præklausionsprincippet). Denne betingelse gælder for enkeltpersoner og ngo'er, og deltagelse er således en ufravigelig forudsætning for at opnå partsstatus.

Da der i Tyskland ikke kan anlægges sag om VVM-redegørelser alene, jf. ovenstående, er det ikke muligt at anvende foreløbige retsmidler vedrørende selve VVM-redegørelsen i Tyskland.

Teoretisk kan domstolene -decisions endelige IPPC [3].^{#3} I praksis sker dette kun sjældent, da investoren har ret til en tilladelse, hvis han opfylder alle lovbestemte forudsætninger, især dem, der er anført af Bundes-Immissionsschutz-Gesetz (BImSchG — føderale emissioner — Control Act) — det kan ligeledes tage retslige skridt for at håndhæve en afgørelse. Enkeltpersoner og godkendte miljøorganisationer kan anlægge retssag mod ippc-decisions.

Hvis sagsøgeren gør gældende, at der er sket en tilsidesættelse af de processuelle rettigheder, foretager Domstolen en prøvelse af proceduren og træffer afgørelse om, hvorvidt tilsidesættelsen er så grov, at den skal føre til en ophævelse af afgørelsen.

Deltagelse i den offentlige høringsprocedure i forbindelse med IPPC-afgørelsen er ligeledes en ufravigelig forudsætning for et søgsmål (præklausionsprincippet). Der kan anvendes foreløbige retsmidler i forbindelse med IPPC-procedurer. Hvis forvaltningsmyndigheden eller en domstol har truffet beslutning om umiddelbar fuldbyrdelse af IPPC-afgørelsen, har søgsmålet til prøvelse af afgørelsen ikke opsættende virkning. For at sætte en midlertidig stopper for fuldbyrdelsen af IPPC-afgørelsen skal sagsøgerne herefter ydermere kræve den opsættende virkning genoprettet.

V. adgang til klage over handlinger eller undladelser

Det følger af § 1004 sammenholdt med § 906 i den borgerlige lovbog (Bürgerliches Gesetzbuch), at kun sager om erstatningskrav kan anlægges direkte ved domstolene mod enkeltpersoner. Naboer kan anlægge sag (ejere, lejere eller retmæssige ejere). Der er ingen generel definition med hensyn til afstanden til emissionskilden. Det afhænger af virkningen af emissionerne i den enkelte sag. Distriktsdomstolene har kompetence til at pådømme sager, der vedrører pengekrav på højst 5 000 EUR, og delstatsdomstolene har kompetence til at pådømme alle sager med en højere værdi. Sagsøgeren bærer hele bevisbyrden i erstatningssager. Kun få sager på miljøområdet omhandler udelukkende erstatningskrav, da sagsøgeren almindeligvis nedlægger påstand om ophør af emissionerne eller generne, men kun sjældent nedlægger påstand om erstatning alene.

Alle andre krav skal behandles efter straffeloven eller erstatningsansvarsloven. Enhver kan mundtligt eller skriftligt indgive anmeldelse efter straffeloven til politiet, forvaltningsorganerne eller anklagemyndigheden. Et stærkere retsmiddel er en anmodning om retsforfølgning. En sådan anmodning skal behandles af den offentlige anklagemyndighed.

Med hensyn til statslige organer kan der i sjældne tilfælde udstedes et påbud (en retskendelse om, at forvaltningsorganet skal udføre en nærmere bestemt handling) direkte af en domstol. Eksempelvis kan beboere på særdeles forurenede veje tvinge vejtrafikafdelingen til at gribe ind over for støj og udstødningsgasser. Beboerne skal imidlertid godtgøre, at det pågældende forvaltningsorgan handler i strid med den gældende miljølovgivning eller ikke har gennemført effektiv lovgivning. På vejtrafikområdet kan færdselslovens § 35 (Straßenverkehrs-Ordnung (StVO)) begrunde et søgsmål. Begrundelserne for søgsmål af denne art forekommer sjældent i tysk lovgivning.

[4], direktivet om miljøansvar er gennemført i Tysklands miljøskadelov (Umweltschadengesetz (USchadG)).^{#4} I forbindelse med spørgsmål om miljøansvar har de kompetente myndigheder på delstatsniveau kompetence. Delstaterne fastslår kompetencen i et dekret. Det almindelige princip er, at delstaternes miljøagenturer har kompetence i sager om miljøskader.

Enhver berørt person og miljøorganisation kan fremsætte anmodning om, at der gribes ind. "berørte personer" defineres som personer, hvis rettigheder er blevet krænket, især for så vidt angår deres ejendom eller deres sundhed som følge af den pågældende miljøskade. Miljøorganisationer skal registreres i henhold til § 3 i lov om retsmidler i miljøsager (Umwelt-Rechtsbehelfgesetz (UmwRG)). Der er ingen særlige formkrav til anmodningen om indgreb. En anmodning skal indeholde følgende oplysninger:

- Afsender
- Beskrivelse af miljøskaden

i. Hvad er der sket?

II. Hvor er det sket?

III. Hvordan er det sket?

Additional guarantees: Hvem er sandsynligvis ansvarlig?

- Anmodning om indgreb
- Forklaring

Det er ikke nødvendigt at fremlægge fuldt dokumentation, da en plausibel beskrivelse af skaden er tilstrækkelig.

Hvis forvaltningsorganet ikke griber ind eller griber ind for sent, når miljøskader er konstateret, kan de blive sagsøgt af miljøorganisationer. § 2 i lov om retsmidler i miljøsager vedrører de krav, som en organisation skal opfylde, hvis den ønsker at anlægge sag. Hvis der er blevet gennemført en procedure, hvori der er taget stilling til, hvilke genopretningsforanstaltninger der skal iværksættes for det skadede område, skal organisationerne deltage og give deres mening til kende.

VI. Andre midler for adgang til klage og domstolsprøvelse

Der kan ikke anvendes yderligere retsmidler i miljøsager.

Der er kun adgang til ombudsmænd i en privat kontekst, som f.eks. i dagblade osv., og de er ikke specialiserede i miljøsager. Nogle tilsynsførende med databeskyttelse har ligeledes kompetence til at give aktindsigt i henhold til lovgivningen om informationsfrihed (Informationsfreiheitgesetz) på forbundsstats- og delstatsplan. De har almindeligvis et indgående kendskab til miljøoplysningsloven, da adgangen er meget bredere på miljøområdet. De fungerer som mæglere mellem indehaverne af oplysningerne og dem, der ønsker adgang hertil. Der er specialiserede anklagere i miljøsager. De samarbejder tæt med de politienheder, der efterforsker miljøsager. Disse afdelinger overvåger overholdelsen af de strafferetlige bestemmelser på miljøområdet samt miljøstandarder generelt.

VII. Søgsmålskompetence

Søgsmålskompetence	Den administrative procedure	Retsforhandlinger
Enkeltpersoner	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"
Ngo'er	I almindelighed: samme som for enkeltpersoner. I særlige miljøsager i henhold til lovgivningen: Adskillige betingelser skal være opfyldt for at opnå en supplerende partsstatus som fortalere for miljøinteresser.	I almindelighed: samme som for enkeltpersoner. I særlige miljøsager i henhold til lovgivningen: Adskillige betingelser skal være opfyldt for at opnå en supplerende partsstatus som fortalere for miljøinteresser.
Andre juridiske enheder	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"
Ad hoc-grupper	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"
Udenlandske NGO'er	I almindelighed: samme som for enkeltpersoner.	I almindelighed: samme som for enkeltpersoner.

	I særlige miljøssager i henhold til lovgivningen: Adskillige betingelser skal være opfyldt for at opnå en supplerende partsstatus som fortalere for miljøinteresser.	I særlige miljøssager i henhold til lovgivningen: Adskillige betingelser skal være opfyldt for at opnå en supplerende partsstatus som fortalere for miljøinteresser.
Andre [5]#5	Begrebet "indgreb i egne rettigheder"	Udelukkelse, begrebet "indgreb i egne rettigheder"

Statslige institutioner, undtagen myndigheder, der er direkte involveret i en sag, har ikke søgsmålskompetence i miljøssager.

VIII. Advokatbistand

Ved domstole i første instans er det ikke obligatorisk at være repræsenteret af en advokat. Ved alle højere instanser er advokatbistand obligatorisk. Ikke desto mindre føres næsten alle retssager i første instans under vejledning af en advokat, da miljøprocedurerne er så komplekse, at lægfolk ikke har mulighed for at skabe sig et overblik over alle retsvirkningerne. Specialiserede miljøadvokater yder rådgivning i alle procedurernes faser, der strækker sig fra den offentlige høring, for at undgå, at enkeltpersonen eller organisationen hindres i at møde for retten. I Tyskland er juridisk bistand således af afgørende betydning. Miljøadvokaters bistand rækker ofte meget videre end almindelig juridisk rådgivning. De har et meget tæt samarbejde med sagsøgerne, og ofte er svarskrifterne affattet af miljøadvokater i samarbejde med andre sagkyndige inden for det pågældende område.

Man kan komme i kontakt med en advokat ved at kontakte en organisation og bede om vejledning. Næsten alle advokater har en hjemmeside med oplysninger om deres specialeområde, referencer, tjenester og honorarer. Nogle advokater i fællesskab driver en portal, som indeholder kontaktoplysninger og links til deres respektive hjemmesider. <http://www.umweltanwalte.de/> Nogle miljøadvokater samarbejder inden for netværket IDUR (Informationsdienst Umweltrecht (informationstjeneste om miljølovgivningen)). <http://www.idur.de/> Medlemsorganisationerne får tilsendt et nyhedsbrev og tilbud om seminarer om den gældende kompetenceafgrænsning og ny lovgivning samt indledende rådgivning.

IX. Beviser

Når forvaltningsdomstole træffer afgørelse i sager på miljøområdet, er de ikke begrænset til kun at lægge de oplysninger til grund, som parterne fremlægger. De kan (og skal, om nødvendigt) af egen drift undersøge de faktiske omstændigheder og ligeledes selv tilvejebringe bevismidler (undersøgelse på eget initiativ). I praksis påhviler det imidlertid især sagsøgerne at føre bevis for, at deres påstande er begrundede. I denne forbindelse er det ofte nødvendigt at indhente sagkyndige udtalelser. Miljøorganisationer samarbejder med og betaler sagkyndige inden for de konkrete naturbeskyttelsesområder honorarer for at udarbejde bevismidler.

Der kan kun fremlægges nye beviser under meget begrænsede omstændigheder. Generelt er der meget strenge regler om, at ethvert bevismiddel, der er relevant for sagen, skal fremlægges så tidligt i proceduren som muligt, dvs. ofte i den fase, hvor myndighederne træffer afgørelse om, hvorvidt der kan gives tilladelse til et projekt. Hvis enkeltpersoner eller organisationer ikke fremfører deres indvendinger på et så tidligt tidspunkt i projektets udviklingsfase, kan de ikke gøre disse argumenter gældende under en senere retssag. Det skal imidlertid understreges, at der på trods af bestemmelserne om en frist for fremsættelse af indsigelser i den administrative procedure kan fremsættes nye bevismidler på hvilket som helst tidspunkt i sagens forløb og sågar under det afsluttende retsmøde.

Domstolene er uafhængige og kan frit bedømme parternes bevismateriale med henblik på at afgøre, om der er tale om et lovbrud, og vurdere tilsidesættelsens grovhed.

X Foreløbige retsmidler

Som hovedregel har en klage eller et sagsanlæg til prøvelse af en administrativ afgørelse opsættende virkning. Der er imidlertid mange undtagelser til denne regel. Der er ingen opsættende virkning i adskillige lovbestemte tilfælde. Dette gælder især, hvis speciallovgivningen indeholder bestemmelser, der udelukker den opsættende virkning, hvilket gør sig gældende i de fleste miljøssager.

Hvis klagen/søgsmålet ikke har opsættende virkning, har forvaltningsorganets afgørelse retskraft og kan fuldbyrdes umiddelbart, uanset eventuel klage eller sagsanlæg, medmindre sagsøgeren nedlægger påstand om, at domstolen anordner opsættende virkning, og der gives medhold heri.

Foreløbige retsmidler er generelt mulige i retssager. På miljøområdet spiller foreløbige retsmidler en væsentlig rolle, f.eks. hvis sagen drejer sig om uoprettelige skader på naturressourcer. De foreløbige retsmidler rettes mod den administrative afgørelse.

Sagsøgeren skal, når der fremsættes begæring om foreløbige retsmidler, føre bevis for, at søgsmålet ligeledes ville være antageligt som et almindeligt søgsmål, der ikke omfattede forbud eller påbud. Sagsøgeren skal derudover føre bevis for, at en foreløbig afgørelse er nødvendig, dvs. at et eller flere af sagens elementer er af så hastende karakter, at en afgørelse som led i en normal proces ville blive truffet for sent til, at det foreløbige retsmiddel kan tjene sit formål. Sagens hastende karakter kan være begrundet i forskellige omstændigheder. Eksempelvis kan en sags hastende karakter bero på det forhold, at der ville ske uoprettelig skade (f.eks. træfældning, ødelæggelse af naturlandskab), hvis et projekt ikke standses, inden Domstolen træffer afgørelse i sagen. Da der kun kan fremsættes begæring om foreløbige retsmidler, hvis der er tale om en hastesag, er der ingen bestemt frist.

Det er muligt at appellere afgørelser om anvendelse af foreløbige retsmidler. Det påhviler imidlertid den kompetente domstol at afgøre, om afgørelsen skal kunne appelleres, og sagen skal være af ekstraordinær betydning.

XI. Sagens omkostninger

Omkostningskategorier

Personer, der søger adgang til retsvæsenet på miljøområdet, skal typisk betale omkostninger inden for følgende omkostningskategorier:

- **Omkostninger til administrative procedurer (Widerspruchsverfahren)**

I nogle miljøsager skal personer, der søger adgang til retsvæsenet, indlede en administrativ procedure som det første trin. Et eksempel er de sager, hvor beboere forsøger at få de kommunale myndigheder til at træffe foranstaltninger til begrænsning af støj forårsaget af trafik eller industrivirksomheder. Her skal de berørte indgive en skriftlig klage (Widerspruch) til den kompetente myndighed, hvori de begrunder, hvorfor myndighedens afgørelse eller handling udgør en tilsidesættelse af beboernes rettigheder. Omkostningerne i forbindelse med denne procedure er forholdsvis begrænsede.

I langt de fleste miljøsager, f.eks. hvis der er tale om en VVM-undersøgelse, er det ikke muligt at indgive en klage til behandling inden for rammerne af et administrativt rekursystem. De berørte må i disse situationer anlægge sag ved domstolene til prøvelse af den kompetente myndigheds afgørelse med det samme.

- **Retsafgifter**

Sagsøgere i miljøsager skal betale forskellige retsgebyrer, afhængig af på hvilket niveau sagen bliver endelig afgjort. Der er

- **Gebyrer for at indlede en procedure**
- **Gebyrer for en appel**
- **Gebyrer for foreløbige retsmidler:** Hvis en sag er af en så hastende karakter, at varigheden af en almindelig retssag ville resultere i betydelig skade, kan sagsøgerne fremsætte begæring om foreløbige retsmidler (Einstweiliger Rechtsschutz). Der bliver ligeledes pålagt retsgebyr i disse sager.
- **Advokatsalærer**

Hvis advokaters tilstedeværelse er nødvendig som rettergangsfuldmægtige ved domstolene, kommer advokatsalæret til at udgøre en meget væsentlig del af sagsomkostningerne. Hvis sagsøgeren ender med at tabe retssagen, kan han blive pålagt at afholde ikke blot sine egne udgifter til advokatbistand, men derimod også i et vist omfang den sagsøgtes udgifter til advokatbistand. Almindeligvis er de offentlige myndigheder repræsenteret ved deres ansatte for at undgå advokatsalærer, men private parter, som f.eks. investorer, kan være repræsenteret ved advokater, hvilket kan medføre omkostninger, som skal afholdes af den tabende part.

- **Udgifter til bevismidler, honorarer til sagkyndig bistand**

I miljøsager er det nødvendigt, at specialister analyserer og fremlægger mange faktiske oplysninger, der er af væsentlig betydning for afgørelsen af sagen (bevismateriale). Jo flere kompetencer og jo mere tid, der skal bruges til at analysere og fremlægge de relevante forhold, jo højere bliver honorarerne til ekspertanalyser og sagkyndig bistand.

Beregning af omkostninger i forhold til sagens værdi (Streitwert)

I medfør af lov om retsgebyrer (Gerichtskostengesetz (GKG)) beregnes retsgebyret på grundlag af sagens værdi, der bliver fastlagt af Domstolen. Dette betyder, at Domstolen foretager et skøn over værdien af sagens genstand. Jo højere sagsværdi, der fastsættes af Domstolen, jo højere retsgebyrer og andre dertil knyttede omkostninger (som f.eks. advokatsalærer), der i et vist omfang bliver beregnet i overensstemmelse hermed.

I perioden 2002-2006 blev sagsværdien i miljøssager fastsat til mellem 2 000 EUR og 260,000 EUR (!) i ekstreme sager. Statistisk svinger værdien mellem 20.000 og 25,000 EUR, men det er meget forskelligt. Ca. 24 % af de sager, der vedrørte naturbeskyttelse, havde en sagsværdi på op til 2 000 EUR, 8 % mellem 2000 og 10,000 EUR og yderligere 21 % mellem 10.000 og 15,000 EUR. Dette betyder, at en sagsværdi på højst 15,000 EUR blev lagt til grund for beregningen af omkostninger i størstedelen af disse sager. I ca. 32 % af sagerne i denne periode blev sagsværdien imidlertid fastsat til mellem 15,000 EUR og 40,000 EUR og i ca. 15 % til over 75,000 EUR.

Sagsomkostningerne i miljøssager varierer således betydeligt. Det er meget vanskeligt at udarbejde et fornuftigt skøn over omkostningerne på forhånd.

Beregning af omkostninger til indledning af en procedure

Med hensyn til førsteinstansretter skal der betales et beløb på 25,000 EUR, hvis sagsværdien udgør 5 000 EUR.

Dette beløb dækker et procesgebyr på 933 EUR og ca. 1 700 EUR i form af advokatsalær til hver af de to parter advokater efter de lovbestemte godtgørelsessatser plus moms, dvs. $933 + (2 \times 1700) + \text{moms}$. Udgifterne til egen advokat kan være væsentligt højere, da de fleste sagkyndige ikke udfører opgaver efter advokaternes lovbestemte takstskemaer, men derimod i henhold til individuelle kontrakter og opkræver femcifrede beløb. Dette beløb omfatter ikke omkostninger til bevismidler/sagkyndige udtalelser, som langt kan overstige dette beløb.

Som det fremgår af ovenstående, kan sagsværdien være lavere, men også væsentligt højere, end 25,000 EUR, hvilket medfører, at omkostninger falder og stiger tilsvarende: Hvis en sagsværdi fastsættes til 2 000 EUR, ville procesgebyrer og advokatsalærer uden medregning af omkostninger til bevismateriale beløbe sig til ca. 15,000 EUR, og ved en sagsværdi, der er fastsat til 1 000 EUR, ville man skulle regne med ca. 4 000 EUR. Dette beløb stiger til 6,800 EUR, hvis sagsværdien fastsættes til 9,500 EUR, og til 75,000 EUR, hvis sagsværdien beregnes til 40,000 EUR.

Beregning af udgifter til appelsager

I anden instans (Berufung), hvis en appel bliver relevant, vil procesomkostningerne og udgifterne til advokatbistand uden medregning af omkostninger til bevismateriale beløbe sig til ca. 5,800 EUR, men kan ligeledes komme helt op på 7 700 EUR.

I tredje instans (revision), hvis en tredjeinstansbehandling bliver aktuel, ville omtrent det samme beløb være gældende.

Disse beløb er beregnet ud fra en anslået sagsværdi på 25,000 EUR, men de faktiske omkostninger kan være enten lavere eller meget lavere eller højere, hvis den kompetente domstol fastsætter en anden sagsværdi.

Beregning af omkostninger til foreløbige retsmidler ("Vorläufiger Rechtsschutz"/"einstweilige Verfügung")

Sagsværdien samt retsgebyrerne udgør ca. 50 % af de omkostninger, der skal afholdes i en ordinær retssag. En sag afgøres imidlertid ikke i denne instans, så omkostningerne til foreløbige retsmidler er ekstraomkostninger, der almindeligvis skal tillægges de omkostninger, der påløber ved de (n) efterfølgende instans (er).

Den vindende part eller tabende part — hvem ender med at betale hvad?

På miljøområdet finder de almindelige bestemmelser om forvaltningsdomstoles retspleje anvendelse. Disse bestemmelser omfatter princippet om, at "taberen betaler", der er fastsat i § 154 i forvaltningsretsplejeloven. Dette betyder, at det påhviler den tabende part at afholde alle retsgebyrer, udgifter til egen advokat samt udgifter til den vindende parts advokat. I loven er der imidlertid fastsat et loft over størrelsen af den vindende parts godtgørelse, hvis advokatsalæret overstiger det beløb, der er fastsat i de almindelige bestemmelser. Det varierer i henhold til sagsværdien. Et skøn lyder på et beløb på mellem 700 EUR og 2 500 EUR i første instans, 900 EUR til 3 000 EUR i anden og mellem 900 EUR og 2 000 EUR i tredje instans, hvis en sådan behandling bliver relevant, idet alle disse beløb er beregnet ud fra en sagsværdi på 25,000 EUR.

Udgifter til bevismidler, honorarer til sagkyndig bistand

De udgifter, der vedrører bevismateriale, og honorarer til sagkyndig bistand, er ikke omfattet af de ovenstående skøn. I denne forbindelse finder princippet om, at taberen betaler, ikke anvendelse. Den part, der fremlægger en sagkyndig rapport eller andre bevismidler, afholder udgifterne dertil. Selv om den pågældende part måtte få medhold i sagen, bliver disse udgifter ikke uden videre godtgjort. Domstolen kan imidlertid træffe afgørelse om, at den tabende part helt eller delvist skal afholde modpartens udgifter til bevismidler. Hvis domstolen har anordnet fremlæggelse af bevismidler, påhviler det også den tabende part at afholde udgifterne hertil.

Det er vanskeligt at udarbejde et skøn over udgifterne til bevismidler i en typisk miljøssag. Udgifterne til bevismidler i form af en sagkyndig udtalelse kan næppe ligge under 5,000 EUR og vil sandsynligvis i gennemsnit ligge på op til 25,000 EUR. I

komplerede sager, hvor adskillige sagkyndige er nødvendige i forbindelse med forskellige spørgsmål, kan der være tale om væsentlig højere beløb.

XII. Mekanismer for finansiel bistand

Undtagelser fra procesomkostninger eller relaterede omkostninger i miljøsager

Miljøorganisationer kan ikke indrømmes fritagelser for procesomkostninger eller relaterede omkostninger i miljøsager eller tilsvarende sager.

Finansiel bistand og retshjælp i miljøsager

I henhold til § 116 i ZPO (Zivilprozessordnung (civilretsplejelov) og § 166 i Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO administrative procedurer/adfærdskodeks)

- enkeltpersoner
- samt juridiske personer (dvs. også miljøorganisationer),
- der har hjemsted eller bopæl i Tyskland eller en EU- eller EØS-medlemsstat, ansøge om finansiel bistand, hvis de ønsker at anlægge sag, men ikke har økonomiske midler hertil.

Fysiske personer skal dokumentere, at de mangler de nødvendige økonomiske midler til at deltage i en retssag uden retshjælp, og at der i tilstrækkelig grad er udsigt til, at de får medhold i den sag, som de ønsker at indbringe for domstolene, og at den ikke udgør misbrug.

Juridiske personer, som f.eks. miljøorganisationer, skal ud over at opfylde disse betingelser ligeledes dokumentere, at en undladelse af retsforfølgning vil være i strid med almindelige samfundsinteresser.

I praksis har miljøorganisationers mulighed for at ansøge om retshjælp i miljøsager imidlertid været uden betydning hidtil, idet der indtil videre ikke synes at have været eksempler, hvor der er blevet ydet retshjælp i sager anlagt af miljøorganisationer. En årsag hertil kan være, at de domstole, der har kompetence til at fastslå, hvorvidt en person eller organisation opfylder betingelsen om "manglende nødvendige økonomiske midler", har fastlagt strenge standarder.

I 2008 blev de OVG Münster (den øverste forvaltningsdomstol for Nordrhein-Westfalen) eksempelvis, at en begæring om retshjælp, der er iværksat af en miljøorganisation, var ugrundet, da organisationen havde forsømt at opbygge en reserve med hjemmel i fortiden og ligeledes kunne forsøge at tilvejebringe midler, navnlig for sag den ønskede at indbringe for domstolene.

Det blev fastslået, at organisationen ikke manglede midler, medmindre den brugte hele sin daværende formue på retssagen. Ifølge domstolen skulle der ligeledes tages højde for organisationens medlemmers personlige formue, før spørgsmålet om retshjælp kunne komme på tale.

Gratis juridisk bistand, miljøorganisationer eller -advokater af offentlig interesse

I modsætning til andre områder, som f.eks. migrationslovgivning, er der inden for miljøområdet ingen tradition for ad hoc-retshjælp eller institutionaliseret retshjælp til velgørende organisationer eller gratis advokathjælp i forbindelse med søgsmål, selv om nogle sagkyndige på området er enige om at tilbyde takstnedsættelse i nogle sager. Generelt er der få advokater med speciale i miljøret og dermed omkostningstung.

De fleste miljøsager bliver indledt af miljøorganisationer. De store miljøorganisationer har nogle gange ansatte, der har specialiseret sig inden for de områder, der er relevante for sagen. Det forekommer imidlertid sjældent, at organisationernes eksperter samtidig er specialiserede advokater.

Retshjælpskontorer, der beskæftiger sig med miljøsager

Indtil videre beskæftiger de få retshjælpskontorer i Tyskland sig ikke med miljøsager. Indtil 2008 var det tilmed forbudt at drive retshjælpskontorer i Tyskland, da det udelukkende var forbeholdt advokater, som formelt udøvede dette hverv, at yde retshjælp. Enhver anden, det være sig sågar dommere og andre personer, der aktivt udøvede juridiske erhverv, risikerede at blive retsforfulgt, hvis de ydede retshjælp uden for denne snævre juridiske ramme. Siden reformen i 2007/2008 har det været tilladt at drive retshjælpskontorer, men der er endnu ikke blevet oprettet et retshjælpskontor med speciale i miljøret.

XIII. Aktualitet

I forbindelse med administrative tilladelsesprocedurer er der fastsat tidsfrister for at nå frem til en afgørelse. Inden for rammerne af tilladelsesprocedurer for almindelige industrivirksomheder er tidsfristen fastsat til 7 måneder for store projekter og 3 måneder for

mindre projekter. Forvaltningsorganerne kan forlænge disse tidsfrister, hvis de kan angive en gyldig grund hertil. I tilladelsesprocedurer i forbindelse med store projekter, som f.eks. nationale veje, jernbaner og vandveje, er der ingen bestemte tidsfrister, men derimod en bestemmelse om, at afgørelser skal træffes "inden for en rimelig tidsfrist" eller "effektivt".

I forbindelse med anfægtelse af undladelser forholder det sig sådan, at hvis myndighederne ikke træffer afgørelse om et projekt, på trods af at de har fået forelagt de relevante dokumenter, er det muligt at sagsøge myndigheden efter tre måneders passivitet.

I henhold til oplysninger, som forbundsstatens justitsministerium offentliggjorde i 2011 [6], er der en løbetid på 10,9 måneder for sager i første instans i gennemsnit 4,6 måneder, hvor den korteste gennemsnitlige varighed i nogle delstater var 25 måneder, og den længste gennemsnitlige varighed i andre delstater.^{#6} Med hensyn til retssager, der indledes ved de øverste forvaltningsdomstole, er den gennemsnitlige varighed på nationalt plan af retssager i første instans 15,7 måneder, hvor den korteste gennemsnitlige varighed i nogle delstater var 6,3 måneder, og den længste gennemsnitlige varighed i andre delstater var 28 måneder. Deraf følger at selv en gennemsnitlig retssag kan tage adskillige år, hvis den bliver behandlet ved to eller flere instanser.

Efter Tyskland var blevet kritiseret af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, blev der i november 2011 vedtaget ny lovgivning, der gør det muligt for parterne i en retssag herom til en domstol, når procedurerne er i fare for at tage alt for lang tid, og at fremsætte krav om en særlig erstatning, hvis proceduren tager for lang tid [7].^{#7}

XIV. Andre spørgsmål

Forbundsstatens ministerium har udgivet en håndbog, hvori der gives et overblik over rettighederne efter Århuskonventionen, herunder adgang til retsvæsenet. <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/a.to.j/AnalyticalStudies/handbook.final.pdf> Ngo'er udarbejdet adskillige håndbøger og instrukser til deres regionale afdelinger og aktivister.

Eksempel: [Vejledning: Rettigheder miljøgrupper at deltage og til at anlægge sag ved en underret \(pdf på tysk\)](#). Der findes flere detaljerede oplysninger på hjemmesiden for Unabhangiges) (afdelingen for miljoret og offentlig deltagelse under det uafhangige institut for miljosporgsmal. <http://www.ufu.de/en/environmental-law.html>

I de senere ar har alternativ konfliktlosning vundet storre indpas i Tyskland. Inden for miljoomradet afhanger anvendelse heraf, om dommerne ved de respektive domstole har relevant erfaring inden for dette felt. Ved forvaltningsdomstolen i Schleswig (Schleswig-Holstein) og Greifswald (Mecklenburg-Vorpommern) findes der sarlige programmer for retsmegling. I perioden 2007-2010 blev der kun gennemfort to meglingsprocedurer ved de registrerede domstole. Der blev gennemfort nogle meglingsprocedurer med stor offentlig bevagenhed under tilladelsesprocedurerne for store infrastrukturprojekter (lufthavnen i Berlin, lufthavnen i Frankfurt og hovedbanegarden i Stuttgart). Pa trods af disse meglingsforsog lykkedes det dog ikke at afverge retssager i kolvandet pa afgorelsen.

XV. At vare udlanding

En af grundstenene i den tyske forfatning er bestemmelsen om ikkeforskelsbehandling. Siden 2006 har Tyskland ogsa en eksplicit ligebehandlingslov (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz), der blev udviklet som folge af kravene i den europaiske lovgivning om bekampelse af forskelsbehandling og indeholder mere detaljerede bestemmelser om ikkeforskelsbehandling, navnlig inden for det arbejdsretlige omrade civilret, skatteret og omfatter sarlige foranstaltninger for at bekampe diskriminerende handlinger eller forsommelser begaet af staten og af private. Imidlertid indeholder retsplejeloven indtil videre ingen sarlige bestemmelser om ikkeforskelsbehandling.

Ifolge retsplejeloven er retssproget tysk, og det skal anvendes ved domstolene og i andre retslige procedurer. Der er en enkelt undtagelse, som vedrorer omraderne i delstaten Brandenburg, hvor det sorbisktalende mindretal har ret til at bruge deres eget sprog.

I Tyskland er der indtil videre ingen bestemmelser om, at staten formidler og betaler for oversattelser i forbindelse med retssager. I forbindelse med behandlingen af forvaltningsretssager kan udgifterne til tolkning anses for at vare en sagsomkostning (Auslagen) og skal derfor afholdes af den tabende part.

XVI. Grenseoverskridende sager

Befolkningen i de lande, der er berort af projekter med sandsynlige grenseoverskridende miljovirkninger, har rettigheder i henhold til Espoo-konventionen, den Espoo-relaterede EU-lovgivning, rhuskonventionen og den EU-lovgivning, som er forbundet med rhuskonventionen, samt i henhold til bilaterale aftaler. Der galder ingen sarlige bestemmelser for NGO'er, der har sogsmalskompetence som beskrevet under punkt VII.

- National webportal for lovgivning <http://www.gesetze-im-internet.de/>
- Lovgivning om adgang til retsvæsenet:
 - [Om supplerende bestemmelser angående retsmidler i miljøsager \(umweltrechtsbehelfsgesetz\)](http://www.bmu.de/files/english/pdf/application/pdf/umwelt_rechtsbehelfsgesetz_en_bf.pdf), engelsk udgave http://www.bmu.de/files/english/pdf/application/pdf/umwelt_rechtsbehelfsgesetz_en_bf.pdf
 - Om supplerende bestemmelser angående retsmidler i miljøsager (umweltrechtsbehelfsgesetz), tysk udgave <http://www.gesetze-im-internet.de/umwrg/>
- [Miljøadvokater](#)
- [\(Informationsdienst Umweltrecht \(IDUR informationstjeneste om miljølovgivningen\)\)](#)

[1] Efter Domstolens dom i sagen C-115/09 (BUND mod Trianel) i maj 2011 om Tysklands gennemførelse af direktiv 2003/35/EF var dette tilfældet i forbindelse med spørgsmål om adgang til domstolsprøvelse miljøorganisationer.

[2] Miljøkonsekvensvurdering

[3] Integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening

[4] Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/35/EF af 21. april 2004 om miljøgodkendelser ansvar

[5] Denne kategori omfatter alle de potentielle interesserede parter, der ikke er omfattet af de ovenstående kategorier,

F.eks. er spørgsmålet om, hvorvidt de kompetente myndigheder kan tildeles partsstatus under af andre kompetente myndigheders afgørelser osv.?

[6] http://www.bmj.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2011/20111014_Durchbruch_beim_Schutz_vor_ueberlangen_Gerichtsverfahren.html (kun på tysk)

[7] http://www.bmj.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2011/20111014_Durchbruch_beim_Schutz_vor_ueberlangen_Gerichtsverfahren.html (kun på tysk).

Dette er en maskinoversat udgave af indholdet. Indehaveren af siden påtager sig intet som helst ansvar for kvaliteten af den maskinoversatte tekst.

Sidste opdatering: 14/09/2016